

Franc Valentin Perko

Pot v bolnišnico se je pričela s koreto

Mimo hiše dan na dan drvijo reševalna vozila s prižganimi modrimi lučmi in grozljivim zvokom sirene. Nekaj hudega se je primerilo, čim hitreje mora priti do zdravnikov specialistov. Na Uncu skrene rešilec na avtocesto, do UKC v Ljubljani je le slabe pol ure.

Ob tem mi spomin pogosto odtava nazaj v otroštvo, daleč nazaj v leto 1950, čas prve petletke, čas obnove v vojni porušene domovine in čas industrializacije, čas, ko so se poleg velikih, pomembnih stvari, dogajali čisto preprosti, za posameznika in njihove družine še kako pomembni, včasih veseli, drugič tudi usodni dogodki. In res, prav nenavadno pretresljivo je bilo moje popotovanje do bolnišnice v Ljubljani.

Malo iz, danes že obledelga spomina, pa ob pomoči številnih ohranjenih pisnih arhivskih virov, bom poskušal obuditi svoje res nenavadno, lahko bi rekli kar srhljivo popotovanje od domačije v Notranjski vasi Slivice do bolnišnice v Ljubljani spomladi leta 1950. To je bil čas, ko se je iz vasi v mesto potovalo le iz nuje, potrebe, ne pa za zabavo. To so bili časi povojnega pomanjkanja. To so bili časi udarniškega dela, časi mitingov, časi obveznih oddaj. Tudi učenci smo se udeleževali akcij in med seboj tekmovali. Nabirali smo zdravilna zelišča, v zgodnjih jutrih otresali s sadnega drevja majske hrošče, po krompiriških iskali koloradskega hrošča. Takrat je dobil Unec Zadružni dom, ponos vasi, pa tudi širne okolice. Prvega januarja 1950 je bilo v njem prvo silvestrovanje, tu nas je obiskal in obdaroval nov dobrotnik Dedek Mraz, doma pa smo že prej nastavili peharje tudi Miklavžu. Slavnostne otvoritve Zadružnega doma junija 1950 pa sem se že zdrav in vesel udeležil skupno z drugimi učenci. Tedaj je dobil telefonsko linijo tudi Krajevni ljudski odbor Unec, če smo prej rabili telefon, da smo poklicali zdravnika ali veterinarja, smo morali na pošto na Rakek.

Šolo sem pričel obiskovati že s šestimi leti, čeprav so bili takrat otroci godni za šolo s sedmimi. Tako sem se pridružil trem leto starejšim Tonetom iz domače vasi, Hladovim, Šemacovim in Špelnim, da smo septembra 1948 skupaj prvič zakoračili v šolske klopi v Državni mešani osnovni šoli na Uncu. Že pred šolo smo se družili, skupaj igrali, kdaj tudi kakšno ušpičili. Žal so naše druženje prepogosto prekinjale naše mame, nenadoma se je zaslišal po vasi klic: *Tone ajd domov* ali *Zdravko, hitro domov, kje se potepaš*. Poleg uradnih krstnih imen Franc po očetu in Valentin po starem očetu so me doma in v vasi klicali Zdravko. Ja, in šola je bila precej drugačna kot je danes, tudi kakšno po prstih smo dobili z leskovko, v hujših primerih celo z metrom, pa ušesa so nam navili, če nisi napravil naloge si bil po šoli zaprt, da si jo naredil po koncu pouka. Ja, in starši se niso hodili pritoževati v šolo, če si v šoli kakšno ušpičil, si jih dobil še doma po zadnji plati.

Leto je hitro minilo, s šolskim letom 1949/50 sem bil že v drugem razredu, in takrat sem zbolel. Takole je zabeleženo v šolski kroniki: *V letošnjem šolskem letu je bilo zdravstveno stanje zadovoljivo s par izjemami in je bilo le malo zamud in šolski obisk reden. Bil je en slučaj davice v 2. razredu, radi česar se je tudi razkužilo.*

In ta nesrečnež, ki je dobil davico, sem bil jaz. Je pa morala takrat veljati davica, nalezljiva bolezen žrela, sapnika in nosu, ki se je pojavljala predvsem pri otrocih, res za zelo nevarno bolezen, da so morali šolo razkužiti.

»Mama, mama, pomagaj, postelja se vrti«, sem ves vročičen in prepoten klical mamo. Pa se postelja, v sobi stare mame Antonije, kar dva moža je pokopala, prvega ji je vzel cesar Franc Jožef I. v prvi svetovni vojni, drugega pa pijača, ni vrtela, le meni se je v vročičnosti tako zdelo. Stara mama je imela ta privilegij, da je v njeni sobi poleg kuhinje, stala krušna peč in je bilo v njej pozimi vedno prijetno toplo. Kadar sem kaj bolehal, sem se rad zatekel na eno od postelj v njeni spalnici. V preostalih sobah je bilo pozimi mrzlo, na stenah se je svetil sren, na oknih so zjutraj kraljevale ledene rože, da smo lahko zvečer zaspali, smo pogreli posteljo pri nogah s ceglom zavitim v cunjo, ki smo ga prej ogreli v roru šporgeta. Ker je bilo več parov nog kot je bilo toplih ceglov, smo jih podajali eden drugemu.

»Mama, mama, v kotu so vrabci«, sem spet drugič ves omotičen tarnal in prosil naj me jih odrešijo. Pa to niso bili vrabci, bili so le rjavi lasje na dveh angelčkih v bogkovem kotu.

Moje zdravstveno stanje se je naglo slabšalo, ne čaji ne aspirini niso nič pomagali, prišel je dr. Stanko Pušenjak iz Cerknice in postavil diagnozo: *Fant ima davico. Hitro, hitro v bolnico. Rešilnega avtomobila ni, kar z vlakom ga odpeljite!*

Res je bilo treba pohiteti in malega bolnika odpeljati do 2 kilometra oddaljene železniške postaje na Rakeku. Toda, kako? Kako osemletnika, vsega onemoglega in neboljjenega z vročino okoli 40 ° C spraviti do Rakeka. V vasi ni še nihče imel avtomobila, na Rakeku sta bila mogoče dva. Konjev nismo imeli, tudi sosedje ne, za prevoz smo imeli le kravi, kaj nenavadno, pa tudi počasi bi šlo, s kravama vpreženim v voz odpeljati osemletnega bolnika do železniške postaje. Pa me je oče zavil v tuhno, položil v koreto, me pokrtil s (cerado) celtno, bil je vetroven, oblačen, pa tudi deževen zgodnje pomladanski dan, pa hajd na koncu vasi po bližnjici čez jarek poln blata in vode do makadamske ceste, polne lukenj in ob še danes obstoječem lipovem drevoredu proti Rakeku. Ob lipah je bila cesta ravna, ozka kolesa korete so se vdiral v z gramozom posuti cesti, pa še veter, občasno dež in skrbi so grenile pot očetu in mami. Od cerkve naprej na Rakeku, pa se je pot po vasi začela vzpenjati, vedno bolj strma je postajala. Skoraj pokonci se je postavila, ko je oče zavil po bližnjici mimo Ovčarjeve hiše, naše daljne žlahte, mimo vaške pralnice proti železniški postaji. Mama je po svojih močeh pomagala očetu, ki je sopihal kot parna lokomotiva, pri premagovanju tega klanca, ko sta v Jelovici že zaslišala vlak, ki se je iz Postojne bližal Rakeku. Oče je napel še zadnje atome moči, mama pa je od zadaj potiskala koreto, da sta še zadnji trenutek mimo Polakove brivnice, od znotraj vsa prepotena, od zunaj pa mokra od dežja, še zadnji trenutek prisopihala pred železniško postajo. Zaščitna sestra, Malgova Tilka iz Rakeka, je mami kar skozi okno podala napotnico, ki jo je pripravil doktor Pušenjak; na Rakeku je bil takrat Zdravstveni dom. Komaj sta me natovorili na vlak, že je prometnik s svojo rdečo kapo dvignil loparček, parna lokomotiva je zasopla, spustila paro in z nekaj preprostimi vagoni odsopihala preko Planine, Logatca, Verda, Borovnice, Preserja, Notranjih gor in Brezovice do Ljubljane. Karte za vlak pa mama ni več utegnila kupiti, pa je

bil sprevodnik pri kontroli kart in pogledu na onemoglega otroka in zaskrbljeno mamo toliko razumevajoč (preudaren), da nama ni zaračunal ne karte, ne kazni.

V Ljubljani me je mama z veliko muko spravila z vlaka in me preko tirov privlekla do klopi na železniški postaji, kjer sem ves obnemogel obležal, mama pa je poprosila železniškega uslužbenca, da je poklical rešilca. Ta je kar hitro pridrvel, in me je odpeljal na infekcijsko otroško kliniko.

Res ste ga pripeljali zadnji trenutek, le kje ste bili z njim toliko časa, prva dva dneva bosta odločilna, so zdravniki povedali zaskrbljeni in potrti mami, preden se je vsa skrušena podala nazaj domov. Potem je vsak dan prihajala z vlakom v Ljubljano, da bi poizvedela, kako je z menoj. Ni smela do mene, le skozi vrata bolniške sobe je lahko pogledala proti meni in mi zaželela le to, da bi preživel. Kar nekaj dni sem nihal med življenjem in smrtjo. Dolgo je trajalo, da sem okrevал po tej pogosto kar smrtonosni otroški bolezni. Prezgodaj sem se našel davice, te nevarne otroške bolezni, že spomladi leta 1950 se je pričelo redno cepljenje proti davici do 9 let starih otrok.

Pa se je vse srečno izteklo, na to me opominja le še bled spomin in zapis v spričevalu, da sem imel v drugem polletju šolskega leta 1949/50 49 opravičenih zamujenih dni. Pa še odličen sem bil. Ne vem ali je bilo vse le znanje, ali pa tudi malo vzpodbude bolnemu učencu, ki se je po dveh mesecih odsotnosti vrnil v šolske klopi.

Z okrevanjem pa je povezan še en zanimiv dogodek. To je bil čas, ko je vsega primanjkovalo, tako hrane kot obleke in obutve. Vse je bilo na karte. Da bi si čimprej opomogel, je mama pisala teti v Ameriko, da bi nam poslala nekaj bele moke, da bi mi doma lahko pripravila kak priboljšek, da bi bil čim prej spet čil in zdrav kot pred boleznijo. Dobra teta iz Amerike se je hitro odzvala in z avionsko pošto sporočila, da je že odposlala dve 25 kilogramski vreči bele moke. Nestrpno smo čakali pošiljko, a do nas je prišla le ena vreča, druga pa se je nekje na poti »izgubila«. Če je do nje prišel kdo, ki je bil res potreben, je bilo tudi prav, če pa si jo je prisvojil kak preprodajalec in je vreča ameriške bele moke končala na »črni borzi«, pa mu ne odpustim.